

İhsan MEMİŞ

KTYG Genel Başkanı ve Adli
Trafik Bilirkişisi

Osman DURAN

KTYG Genel Başkan
Yardımcısı ve Eğitim
Sorumlusu

Türkiye'de Yayanın Trafikte İlk Geçiş Üstünlüğü ile Yaya ve Sürücünün Alt Yapısının Analizi

I. GİRİŞ

Türkiye de ilk defa motorlu araçların karayollarında üstünlüğü yerine yayaların ilk geçiş haklarına sahip olması mevzuat olarak daha etkin bir şekilde düzenlenmiştir. İçişleri Bakanlığı yaptığı açıklamalarda **2019 yılını 'Yaya Öncelikli Trafik Yılı'**

ilan etmiştir. **'Öncelik Yayanın, Öncelik Hayatın'** gibi sloganlarla Bakanların da katıldığı çok etkin kampanyalar düzenlenmiştir. Bizler de STK yani NGO olarak bu kampanyaya katılıyor ve destekliyoruz. Kampanyanın amacı; sürücülere, yayaların bu haklarına karşı karayollarında daha çok duyarlılık kazandırmaktır.

II. HUKUKİ DURUM VE UYGULAMA

Konunun öncelikle alt yapısının hatırlanması için şu hususların bilinmesi şarttır. **Yaya** ne demektir, **sürücü** ne demektir. “Karayolu Trafik Yönetmeliğine göre;

Yaya,”Araç içerisinde bulunmayan karayolu üzerinde hareketsiz duran veya karayollarında hareket halinde karşıdan karşıya geçmeye çalışan veya çapraz geçen veya yürüyen bir veya birden fazla insandır”.

Sürücü ise aynı mevzuata göre “karayollarında motorlu veya motorsuz bir aracı veya taşıtı sevk ve idare eden bir kişidir”. Yaya ile motorlu aracın karşılaşması üzerinden yaklaşık 100 yıl geçmiştir. İnsanla motorlu aracın karşılaşmasında ilk yıllarda risk oranı çok az iken, şehirlerin çok büyümesi, nüfusun çok artması, sanayi devrimi sonucu motorlu araçların sayısının binlerce kat artmasının yanında hızında 10 km/h ortalamadan 200 km/h çıkması, yayalarında ölüm ve yaralanma katsayılarını 100'lerce kat artırmıştır.

Örnek olarak yürüyen bir insanın azami hızı saatte 5 km/h iken, araçların gösterge hızları ortalama 200-300 km/h bulurken uygulama ise şehir içi hariç karayollarında ortalama 100 km/h bulmaktadır. Yani et ve kemikten yapılan ve hızı 5 km/h olan insanla demir ve sert plastikten yapılan bir motorlu aracın 100 km/h hızla çarpışmasında insanların hangi yaşta olursa olsun vücut bütünlüğü bozulmakta ve kaza sayılarına göre ortalama 4 kazadan bir kişi ölmektedir.

Bu nedenle; gelişmiş tüm ülkelerde insanla motorlu aracın karayollarında çarpışmaması veya çarpışmaması için büyük bir çaba gösterilmektedir. Bu çabaların tümü yaya güvenliğini daha etkin sağlamaktır. Bu çabalar-

da eğitim ile desteklenir iken trafik işaretleri, yaya geçitleri, yayaya ilk geçiş hakkının verilmesinin önemi üzerinde durulmakla yayaların gündüz ve gece sürücüler tarafından da gözetilmesi ve korunması ilkesi esastır. Bilhassa yaya ve okul geçitlerinin mutlaka gündüzün yanında gece de fosforlu olarak görünmesi de daha çok dikkat çekecektir. Ayrıca Türkiye’de Aydın BŞB başkanlığının kent içerisinde başlattığı üç boyutlu yaya geçitleri de sürücülerin daha çok dikkatli olması için çok önemli caydırıcılık sağlamaktadır.

Yılda ortalama 7500 insanımızın hayatını kaybettiği, 300.000’in üzerinde yaralının, 40 milyara yakın maddi kayıplar olduğu bir ülke için tam bir felakettir. Bu kayıpların da ne yazık ki 1681’i yayalarımızdır. Yani toplam ölümlerin % 24 ü yayalardır. Yayalarımızın kusurlarına baktığımızda;

1. Sırada %43’le ‘Yaya geçitlerinin bulunmadığı yerlerde Geçme Kurallına Uymamak,

2. Sırada %16 ile ‘Taşıt Yolu Üzerinde Trafik Tehlikeye Düşürecek Davranışlarda Bulunmak’

3. Sırada da %14 le ‘Trafik ışık ve İşaretlerine Uymamak’ olduğu, KGM 2017 istatistiklerinde rahatlıkla görülmektedir.

Aşağıdaki tablo yayaların trafik bilgilerinin ve kurallara alışkanlık kazanmalarının çok yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Birde burada yayanın hakkını doğru bilmek için bazı tariflerinde toplumca daha çok bilinmesi şarttır. **İlk Geçiş Hakkı** ve **Geçiş Üstünlüğü** kavramlarının doğru anlaşılması ve kullanılması bakımından kısaca açıklamakta yarar var.

İlk Geçiş hakkı: Yayaların ve araç kullananların diğer yaya ve araç kullananlara göre, yolu kullanmak sırasındaki öncelik hakkıdır. Bu haklarımızı belirlenmiş kurallara göre kullanırız. Bunlara uyması sırasındaki öncelikler ; 1-Trafik polisi, 2-Işıklı işaretler, 3-İşaret Levhaları, 4-Yer işaretleri, 5-Diğer işaret elemanları şeklindedir.

Geçiş üstünlüğü: Görev sırasında, belirli araç sürücülerinin can ve mal güvenliğini tehlikeye sokmamak şartı ile trafik kısıtlama veya yasak-

Tablo 1. Türkiye’de Trafik Kazalarında Yaya İle İlgili İstatistik Bilgileri (2017/2018)

1	Trafik kazası sonucu Yerleşim yerinde yaralı sayısı	200 bin
2	Yerleşim deri dışında yaralı sayısı	100 bin
3	Trafik kazalarında Sürücü Kusuru	% 90
4	Trafik kazalarında yaya kusuru	% 8.3
5	Yaya geçidinde kaza sayısı	12.322
6	Okul geçidinde kaza sayısı	984
7	Ölümlü ve yaralanmalı kazalarda yayaya çarpma	31.214
8	Kazalarda yaya ölümü	1.681
9	Trafik kazalarında sürücülerin kusur sayısı	196.386
10	Yayaların kusur sayısı (geçme kurallarına, trafik ışık ve işaretlerine uymamak)	18.156
11	Sürücülerin yaya ve okul geçitlerinde yavaşlamayıp kusur sayıları	993
12	2018 yılında yayalara uygulanan ceza (adedi)	4.699
13	2018 yılında Sürücülere uygulanan ceza (adedi)	3.846.000
14	2018 yılında yayalara ve okul geçitlerinde öğrencilere ilk geçiş hakkı vermemek cezası	1.294

Kaynak:www. Tuik,www.trafik.gov.tr,www.kgm.gov.tr den derlenerek tablo hazırlanmıştır.

larına bağlı olmamalarıdır. Bunlar Ambulans, organ doku nakli yapan araçlar, itfaiye, polis, koruyan veya korunan araçlar, KGM yol bakım araçları gibi sekiz araçtır.

Türkiye'de 2018 yılına kadar uygulamada var olmasına rağmen yaya üstünlüğü fazla belirgin olmamıştır. Ancak 18.10.2018 yılında 2918 Sayılı Kanununun 74. maddesi değiştirilerek gerek cezaların 4 kat artırılması ve gerekse yayaların yaya veya okul geçitlerinde geçerken sürücülerin ilk geçiş hakkını yayalara vermesi ilkesi daha çok vurgulanmış ve esas alınmıştır. Bu uygulama Avrupa ülkelerinden yaklaşık 50 yıl geriden gelen bir uygulama olup, geç de olsa ülkemiz için insan varlığına verilen önem ve değer de bir simgesidir. Bu hakkın tüm illerde gerek yaya ve gerek sürücü tarafından doğru ve yerinde kullanılması şarttır

Trafik Kanununun 74. Maddesi: "Sürücüler, görevli bir kişi veya ışıklı trafik işareti bulunmayan ancak trafik işareti veya levhalarıyla belirlenmiş kavşak giriş ve çıkışları ile yaya veya okul geçitlerine yaklaşırken yavaşlamak, varsa buralardan geçen veya geçmek üzere bulunan yayalara durarak ilk geçiş hakkını vermek zorundadırlar. Bu madde hükümlerine uymayan sürücüler 488 Türk lirası idari para cezası ile cezalandırılırlar." Bu maddeden de açıkça anlaşılacağı gibi; trafik lambası ve görevlilerin olmadığı, kavşak köşe başları, yaya ve okul geçitlerinde geçiş hakkı yayalarıdır. Kesinlikle buralara yaklaşan sürücüler yavaşlamak ve durarak geçiş hakkını yayalara vermek zorundadır. Sürücülere mutlaka bunlara uyma alışkanlığı kazandırmalıyız.

Bu hakkın yayalara verilirken 81 ilde doğru anlatılması şarttır. Yayalarımız ışıklı kavşaklarda ve geçitlerde, kendilerine kırmızı ışık yandığı halde, geçiş hakkı benim diye yola

kesinlikle girmemeli ve canlarını tehlikeye atmamalıdır. Bu cezaların artırılmasındaki amaç; sürücülerin yayaların haklarına daha da çok dikkat etmesi, kurallara uyma alışkanlığı kazanması, **bu kurallara uymayanlar için caydırıcılık sağlamaktır.** Ancak; yayalar yaya veya okul geçitlerinin olmadığı yerlerde geçmek zorunda kalırlar ise durum ne olacaktır. Burada da yaya Kanununun 68/ye göre uzaktan gelecek bir araç yoksa kendi güvenliğini esas alarak soluna ve sağına bakarak karşıya geçmelidir.

Yayalar yolları kullanır iken uyacakları kurallar yine 2918 Sayılı Kanununun 68. Maddesinde yeniden anlatılmıştır. Bu madde yayaların karşıdan karşıya geçişlerini ve yolu nasıl kullanacağını düzenlemektedir. Trafik yayasıyla, yolcusuyla, sürücüsüyle bir bütündür. Karşılıklı hak ve yükümlülükleri vardır. Bunlardan birisini yüceltir veya abartır, diğerlerini küçültürsek istenen sonucu elde edemeyiz. Kazaların olmaması kadar trafiğin akış ve düzeni de çok önemlidir. Onun için yayaların da hak ve sorumluluklarını bilerek kurallara uygun olarak karşıdan karşıya geçmeleri gerekir. Yayaların da bu kurallara uymadığı zaman cezaları vardır.

Madde 68– Yayaların uyacakları kurallar aşağıda belirtilmiştir.

- a) Yayalar, aşağıda sayılan haller dışında, taşıt yolu bitişiğinde ve yakınında yaya yolu, banket veya alan varsa burada yürümek zorundadır.
2. Yayaların yürütmesine ayrılmış kısımların kullanılmasının mümkün olmaması veya bulunmaması hallerinde yayalar, bisiklet trafiğine engel olmamak şartı ile bisiklet yolunda bisiklet yolu yoksa taşıt yolu üzerinde, imkan oranında taşıt yolu kenarına yakın olmak şartı ile yürüyebilirler.

3. Her iki tarafında, yaya yolu ve banket bulunmayan veya kullanılır durumda olmayan iki yönlü trafiğin kullanıldığı karayollarında yaya kabileleri dışındaki yayalar, taşıt yolunun sol kenarını izlemek zorundadır.

b) Taşıt yolunun **karşı tarafına geçmek isteyen yayaların** taşıt yolunu, yaya ve okul geçidi ile kavşak giriş ve çıkışları dışında herhangi bir yerden geçmeleri yasaktır. Yayalar, bu yerlerden geçerken;

1. Yaya ve okul geçitlerinin bulunduğu yerlerde, geçitte **yayalar için ışıklı işaret varsa bu işaretlere uymak,**
2. **Geçitte yayalar için ışıklı işaret yoksa ve geçit sadece taşıt trafiği ışıklı işareti veya yetkili kişi tarafından yönetiliyorsa geçecekleri doğrultu açıldıktan sonra taşıt yoluna girmek, Zorundadırlar.**

Ancak, **yüz metre kadar mesafede yaya geçidi veya kavşak bulunmayan yerlerde yayalar, taşıt trafiği için bir engel teşkil etmemek şartı ile ve yolu kontrol ederek kendi güvenliklerini sağladıktan sonra en kısa doğrultuda ve en kısa zamanda taşıt yolunu geçebilirler.**

c) Yaya yollarında, geçitlerde veya zorunlu hallerde taşıt yolu üzerinde bulunan yayaların, trafiği engelleyecek veya tehlikeye düşürecek şekilde davranışlarda bulunmaları veya buraları saygısızca kullanmaları yasaktır.

Trafik Kanununun yayalara hitap eden 68 ve 74. maddelerini beraber düşündüğümüzde konu çok açık ve nettir. Hem yayaların hem de sürücülerin hak ve yükümlülükleri doğru açıklayarak, yanlışlara ve can kayıplarına sebep olmamalıyız. Tüm canlıların en temel hakkı 'Yaşama Hakkı'dır. Sürücülerimiz de bunun bilincinde

Tablo 2. Yayaların Karşıdan Karşıya Geçmelerine Ait Örnekler

1	Kent içerisinde 100 mt'lik bir alan içerisinde yaya ve okul geçitleri, alt geçit ve üst geçitler, ışıklı trafik lambaları veya polislin talimatına uyulması veya kavşakların en kısa mesafesinden karşıya geçilmesi,
2	Kent içerisinde şayet bunlar hiç yoksa soldan veya sağdan gelen araçların mesafesi dikkate alınarak güven aralığında ve yavaşlamadan karşıdan karşıya geçilmesi,
3	Şehirlerarası yollarda mutlaka soldan veya sağdan gelecek araçların varlığı veya yokluğu dikkate alınarak ve şayet uzaktan bir araç geliyorsa onun size mesafesi dikkate alınarak ve güven aralığında karşıdan karşıya geçilmesi,
4	Bölünmüş çok şeritli yollarda önce soldan gelen araçların yokluğu veya güven aralığının görülmesi ile orta refüze çıkılması, daha sonra da sağdan gelecek araçların varlığı veya yokluğu dikkate alınarak güven aralığında karşıdan karşıya yavaşlamadan geçilmesi,
5	Yayalar geceleri karşıdan karşıya geçerken bilhassa karanlık bölgelerde ve şehirlerarası yollarda sürücülerin daha kolay görmeleri için mutlaka açık renk elbise giymeli yada elinde bir fener bulundurarak daha iyi görülmesini sağlamalıdır.
6	Yayalar bilhassa kent içi yaya geçitlerinde mutlaka sağdan geçmelidir.Çapraz geçiş veya soldan geçiş yapıp karşıdan gelenlerle çarpışmamalıdır.

olarak bu geçitlere gündüz ve gece yaklaşırken mutlaka ilk geçiş hakkının yayalarda olduğunu unutmamalıdır. Yaya Geçitlerinin sürücülerin dikkatini çekecek, önemini kavrayacak şekilde işaretlenmesi gerekir. Yayalarımızın da 68.maddedeki kurallara uyararak karşıdan karşıya geçmeleri, böylece kazalarının azaltılması için çözüm önerimiz doğru bir kampanyanın yapılmasıdır.

III. ÇÖZÜM ÖNERİLERİMİZ

Yaya öncelikli kampanyanın ülke çapında etkin bir şekilde tabana yayılması yani yaya ve sürücünün daha dikkatli davranarak can kayıplarının da azaltılması için;

1- Kamu kuruluşlarında yaklaşık 250 bin resmi araç sürücülerinin hizmet içi eğitimlerle kanunun 74. maddesinin uygulanması doğru bir şekilde anlatılmalıdır.

2- Kamu niteliğindeki meslek örgütleri, yarı sivil meslek odaları,vakıflar ve ulusal anlamda hizmet yürüten STK tarafından çoğunlukla araç sa-

hibi olan ve sivil hayatın aktif şekilde içerisinde bulunan kitlelerce her ilde tüm mensuplarına bu eğitim verilerek onlarında daha çok yaya öncelikli araç kullanmaları anlatılmalıdır.

3- Bu kampanyanın formatını EGM hazırlamalı ve tüm kamu, meslek odaları ve STK na göndermelidir. İl emniyet Müdürlükleri trafik denetleme müdürlüklerince her ilde bu kuruluşlara uzman ekipler göndererek 74 ve 68 maddeler doğru bir şekilde anlatılmalı ve anlatımlarda film ve slaytlarla desteklenmelidir. Türkiye'de trafik ve yol güvenliğinde uzman bir kuruluş olan Derneğimizde bu kampanyada Ankara ve 10 ilde anlatımlara uzman trafik öğretmenleri ile destek verecektir.

4- İl ve ilçelerde belediyeler meskun mahal içerisinde 3'lü veya 4'lü kavşaklarda veya yayanın yoğun olduğu yerlerde karşıdan karşıya geçmelerin daha güvenli olması için gece de görünen yaya geçitlerinin ihtiyaçları da dikkate alınarak çoğaltmalı ve var ise eksiklik yaya geçitleri tamamlayarak bu kanuna destek vermelidir.

Yani kanunun 74.cü maddesine işlev kazandırılmalıdır.

Yaya öncelikli ve ilk geçiş hakkını yayaya veren kanun tabana inilip doğru anlatılmadığı ve uygulanmadığı takdirde yine yaya veya okul geçitlerinde yayanın önceliği yerine motorlu araçların üstünlüğü kural dışı sürecek ve can kayıplarımız yine devam edecektir. / 03.2019

KISALTMALAR

BŞB: Büyükşehir Belediye Başkanlığı

EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü

KGM: Karayolları Genel Müdürlüğü

KTYG: Karayolu Trafik ve Yol Güvenliği Derneği

KTY: Karayolu Trafik Yönetmeliği

NGO: Non Government Organization

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

ÖNEMLİ NOT: Yazar ismi ve kaynak ismi belirtilmek suretiyle alıntı yapılabilir. Aksi halde Telif eserleri kanununa tabidir.

KAYNAKÇA

1. Yaya güvenliği ve karar organları,EGM yayınları Ankara 2017
2. Karayolu Trafik Güvenliği El Kitabı KGM yayınları,Ankara 2006
3. Yol bakım ve onarımlarında standartlar,KGM yayınları,Ankara 2004
4. Karayolu Trafik Güvenliği Kitabı EGM-Ankara,2012
5. 6. Karayolu Trafik Güvenliği Sempozyumu ve Sergisi,Ankara 2016
6. Osman Duran Kanal B Tv Konuşması /03/2019
7. www.trafik.gov.tr/istatistikler
8. www.kgm.gov.tr/trafik
9. www.tuik.gov.tr/ulaştırma